

**FUQOROLARNING HUQUQLARI, ERKINLIKLARI VA QONUNY
MANFAATLARINI HIMOYA QILISHDA ICHKI ISHLAR
ORGANLARINING O'RNI**

Zayniddinov Firdavs Akramjon o'g'li

Toshkent Davlat Transport Universiteti Iqtisodiyot fakulteti

Yurisprudensiya yo'nalishi YU-5 guruh talabasi.

E-mail: shuhratzayniddinov24@gmail.com

Tel: +998991490559

Annotatsiya: Ushbu maqolada, fuqorolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishda ichki ishlar organlarining o'rni haqida fikr va mulohazalar yuritiladi. Har qanday jamiyatda adolatli va qonuniy muhitni yaratish uchun shaxs huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish birinchi o'rinda turadi. Huquqni muhofaza qilish organlari tartibni saqlash va fuqarolar xavfsizligini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu idoralar doirasida ichki ishlar organlari shaxslarning huquqlarini himoya qilish va huquqni muhofaza qilish organlarini javobgarlikka tortishning muhim mexanizmi bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqolada ichki ishlar organlarining adolatni ta'minlash, fuqarolik erkinliklarini saqlash va huquqni muhofaza qilish sohasida shaffoflikni ta'minlashdagi muhim roli ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: *Fuqorolar, huquq, erkinlik, qonuniy manfaatlar, ichki ishlar organi, jamiyat, xavfsizlik, qonunbuzarlik, rivojlantirish, asosiy vazifalar.*

Kirish. Ichki ishlar bo'linmalari - bu huquqni muhofaza qilish organlarining o'z xodimlari tomonidan sodir etilgan qonunbuzarlik, korrupsiya, hokimiyatni suiiste'mol qilish va boshqa qonunbuzarliklar to'g'risidagi da'volarni tergov qilish vazifasi yuklatilgan ixtisoslashgan filiallar. Ushbu organlarning mavjudligi huquqni muhofaza qilish idoralari ular himoya qilishga qasamyod qilgan qonunlar uchun javobgar bo'lishi kerakligini tan olishdan kelib chiqadi. Ichki nazorat va muvozanatni saqlash orqali ichki ishlar organlari huquqni muhofaza qilish tashkilotlarining umumiy yaxlitligiga hissa qo'shadilar.

Ichki ishlar organlarining asosiy vazifasi fuqorolarning huquqlarini huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari tomonidan har qanday suiiste'mollik yoki huquqbuzarliklardan himoya qilishdir. Politsiya shafqatsizligi, noqonuniy hibsga olish va ortiqcha kuch ishlatish haqidagi da'volar jamoatchilikning adolat tizimiga bo'lgan ishonchini va ishonchini yo'qotishi mumkin. Ichki ishlar bo'linmalari javobgarlikni ta'minlash va hokimiyatni suiiste'mol qilishning oldini olish uchun bunday ayblovlar bo'yicha xolis tergov o'tkazib, hal qiluvchi himoya vazifasini bajaradi.

Ichki ishlar organlarining fuqarolar huquqlarini himoya qilishning asosiy usullaridan biri bu puxta va xolis tergov o'tkazishdir. Ushbu tekshiruvlar da'vo qilingan huquqbuzarlik bilan bog'liq faktlarni aniqlash va mas'ul tomonlarni javobgarlikka tortish uchun juda muhimdir. Ushbu jarayon huquqni muhofaza qilish organlari hamjamiyatidagi yomon aktyorlarni yo'q qilishga yordam beradi, adolat va adolatga sodiqligini namoyish etadi.

Demokratik jamiyatda fuqarolik erkinliklarini saqlash shaxs erkinligi va ijtimoiy tartib o'rtasidagi sog'lom muvozanatni saqlash uchun juda muhimdir. Ichki ishlar organlari huquqni muhofaza qilish organlari fuqarolarning huquqlariga tajovuz qiladigan holatlarga murojaat qilish orqali fuqarolik erkinliklarini saqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Noqonuniy tintuvlar va olib qo'yishlar, shaxsiy hayotning buzilishi yoki konstitutsiyaviy huquqlarning boshqa buzilishlari bo'ladimi, ichki ishlar tergovlari huquqni muhofaza qilish organlarining tegishli jarayon tamoyillariga rioya qilishlarini va barcha shaxslarning fuqarolik erkinliklarini himoya qilishlarini ta'minlaydi.

Bundan tashqari, ichki ishlar organlari ko'pincha fuqarolik erkinliklariga hurmatni ta'kidlaydigan o'quv dasturlari va siyosatini amalga oshirish ustida ishlashadi. Huquqni muhofaza qilish organlarida shaxs huquqlarini hurmat qilish madaniyatini tarbiyalash orqali ushbu organlar kelajakdagi qonunbuzarliklarning oldini olishga hissa qo'shadi va ofitserlar o'rtasida kasbiy va axloqiy me'yorlarni targ'ib qiladi.

Hisobdorlik va shaffoflik adolatli va demokratik jamiyatda asosiy tamoyillardir. Ichki ishlar organlari huquqni muhofaza qilish organlarining o'zlari xizmat qilayotgan jamoatchilik oldida hisobdorligini ta'minlashda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Ichki ishlar bo'linmalari qonunbuzarlik, korrupsiya yoki suiiste'mollik haqidagi da'volarni sinchkovlik bilan o'rganib chiqib, zobitlarni o'z xatti-harakatlari uchun javobgarlikka tortadilar.

Shaffoflik ichki ishlar bo'yicha tergovlarning ommaviy hisobotlari bilan yanada yaxshilanadi. Nozik tekshiruvlar uchun zarur bo'lgan maxfiylikni saqlagan holda, agentliklar ko'pincha ochiqlik va hisobdorlik majburiyatini kuchaytirib, xulosalar yoki topilmalarni jamoatchilikka e'lon qilishadi. Ushbu shaffoflik huquqni muhofaza qilish organlari va jamoatchilik o'rtasida ishonchni kuchaytiradi va muammolarni boshdan kechirishga va o'tmishdagi xatolardan saboq olishga tayyorligini namoyish etadi.

Ichki ishlar organlari huquqni muhofaza qilish organlarida kasbiy va axloqiy madaniyatni rivojlantirishga katta hissa qo'shmoqda. Noto'g'ri xatti-harakatlarga zudlik bilan va xolisona murojaat qilish orqali ushbu organlar axloqsiz xatti-harakatlarga toqat qilinmasligi to'g'risida aniq xabar yuborishadi. Professionallikka bo'lgan bu majburiyat jamoatchilik ishonchini va huquqni muhofaza qilish organlariga ishonchni mustahkamlashga yordam beradi. Bundan tashqari, ichki ishlar bo'linmalari ko'pincha o'quv dasturlari, axloqiy seminarlar va doimiy ta'lim kabi faol choralar bilan

shug'ullanadilar. Ichki ishlar organlari ofitserlar o'rtasida mas'uliyat hissi va axloqiy xulq-atvorni singdirish orqali huquqni muhofaza qilish organlarining umumiy professionalligi va yaxlitligiga hissa qo'shadi.

Ichki ishlar organlari fuqarolarning huquqlarini himoya qilishda muhim rol o'ynasa-da, ular qiyinchiliklardan xoli emas. Muammolardan biri-samarali tekshiruvlarni o'tkazish uchun etarli resurslar va mustaqillikka ehtiyoj. Ichki ishlar bo'linmalarining xolis va aralashuvisiz ishlashini ta'minlash uchun etarli mablag', kadrlar va avtonomiya zarur.

Bundan tashqari, javobgarlik va ofitserlarning huquqlarini himoya qilish o'rtasidagi nozik muvozanat qiyinchilik tug'diradi. Ichki ishlar bo'yicha tergovlar, hatto qonunbuzarliklarni ochish va tuzatishga intilsa ham, tegishli jarayon va aybsizlik prezumptsiyasiga rioya qilishlari kerak. Ushbu muvozanatni buzish fuqarolar va huquqni muhofaza qilish organlari xodimlarining huquqlarini himoya qiladigan nozik yondashuvni talab qiladi.

Oldinga qarab, ichki ishlar organlarining roli, ehtimol, jamiyatdagi o'zgarishlar va texnologiyadagi yutuqlarga javoban rivojlanadi. Tana kameralari va kuzatuvning boshqa shakllaridan tobora ko'proq foydalanish ichki ishlar tergovlari uchun ham imkoniyat, ham qiyinchiliklarni keltirib chiqarmoqda. Texnologiyadan mas'uliyat bilan foydalanish tergovlarning shaffofligi va aniqligini oshirishi mumkin, ammo bu maxfiylik muammolari va axloqiy ta'sirlarni diqqat bilan ko'rib chiqishni talab qiladi.

Ichki ishlar organlari huquqni muhofaza qilishning keng doirasida fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu organlar xolis tergov o'tkazish, fuqarolik erkinliklarini saqlash, hisobdorlikni ta'minlash va professionallikni rivojlantirish orqali huquqni muhofaza qilish organlarining umumiy yaxlitligiga hissa qo'shadi. Adolatning murakkab manzarasini kezar ekanmiz, shaffoflik, hisobdorlik va shaxs huquqlarini himoya qilish bo'yicha doimiy majburiyat adolat, tenglik va qonun ustuvorligini qadrlaydigan jamiyat qurish uchun muhim bo'lib qolmoqda.

Yurtimiz mustaqillikka erishgandan so'ng barcha sohalarda tizimli ravishda islohotlar amalga oshirib kelinmoqda. Ushbu islohotlarning bosh maqsadi, avvalambor, insonlarning qonunlardagi mustahkamlangan huquqlari va erkinliklarini amalga oshirishdir. Qator islohotlar zamirida barcha masalalarga e'tibor qaratilmoqda. Barchamizga ma'lumki, insonning sha'ni, qadr- qimmatini va boshqa huquqlari eng oliy qadriyat deb e'tirof etilgan. Adolat, tenglik, fuqarolarning huquqi va erkinliklaridan sud qarorlarisiz mahrum etib bo'lmasligi Konstitutsiyamizning 19-moddasida ko'rsatib o'tilgan. Ushbu moddada "O'zbekiston Respublikasi fuqarosi va davlat bir-biriga nisbatan bo'lgan huquqlari va burchlari bilan o'zaro bog'liqdir. Fuqarolarning Konstitutsiya va qonunlarda mustahkamlab qo'yilgan huquq va erkinliklari daxlsizdir,

ulardan sud qarorisiz mahrum etishga yoki ularni cheklab qo'yishga hech kim haqli emas",-deb ko'rsatilgan.

Qonun ichki ishlar organlarining asosiy vazifalari, faoliyatining yo'nalish va tamoyillarini belgilab beradi. Fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, jismoniy va yuridik shaxslar mol-mulkini qo'riqlash, konstitutsion tuzum, qonun ustuvorligi, shaxs, jamiyat va davlat xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklarning oldini olish va boshqalar asosiy vazifalar sifatida keltirib o'tilgan. Ichki ishlar organlari faoliyatining asosiy tamoyillari qonuniylik, fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlariga rioya etish hamda ularni hurmat qilish, ochiqlik va shaffoflikdan iborat. Ichki ishlar organlari xodimlari o'z faoliyatida Konstitutsiya, yangi qonun va boshqa qonunchilik aktlariga aniq rioya qilishi va talablarini bajarishi shart. Ichki ishlar xodimlarining o'z faoliyatida qonunlarni bajarish va ularga rioya qilishdan har qanday chekinishi qonuniylikni buzish hisoblanadi va belgilangan javobgarlikka sabab bo'ladi.

Xulosa: O'zbekistonda inson huquqlarini himoya qilishning qonunchilik va institutsional asoslarini mustahkamlash bo'yicha xalqaro majburiyatlarni bajarish, inson huquqlari bo'yicha xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka joriy etish, inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni faollashtirish bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan mamlakat ijtimoiy-siyosiy hayotini liberallashtirish, qonun ustuvorligini ta'minlashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. Ustivor yo'nalishlar qatorida odil sudlovni amalga oshirishda inson huquq va erkinliklariga so'zsiz rioya etish, bu jarayonda davlat va jamoat institutlarining rolini kuchaytirish masalalari yoritilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari. T-2020. 400-b;
2. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari. T-2020.132-b;
3. Mamadaliyev Sh.O. Milliy g'oya: asosiy tushuncha va tamoyillar T-2011. 21-b;
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 2 apreldagi PQ-5050-son qaroriga 3-ilova Ichki ishlar organlarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish Konsepsiyasi 2-bob.
5. Aholi va taraqqiyot bo'yicha xalqaro konferensiya ma'ruzasi (Qohira, 1994 yil sentyabr). Mavjud: [http:// www.demoscope.ru/acrobat/icpd_rus.pdf](http://www.demoscope.ru/acrobat/icpd_rus.pdf) (2020-yil 6-iyulda foydalanish mumkin). (Rus tilida).
6. Zagryajskaya I. X. Migrantlar huquqlarini qonunchilik bilan tartibga solish. Moskva: Teoriya budushchego, 2002. S. 12.